Nr 301.

Af herrar **Söderberg** i Stockholm och **Eriksson** i Grängesberg, *i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arbetarskydd.*

En granskning af Kungl. Maj:ts proposition nr 104, med förslag till »Lag om arbetarskydd», kan på intet sätt blifva genomgående och uttömmande på den korta tid af 15 dagar, som stå Riksdagens ledamöter till buds för motioners afgifvande. *Öfversikt.*

Därtill är det ämne, som denna proposition berör, för omfattande och detsammas vikt för betydande.

Riktigheten af denna vår framförda mening bestyrkes i första hand af det sakförhållandet, att i den år 1905 af Kungl. Maj:t tillsatta yrkesfarekommittén har ingen arbetarnes representant haft säte. Möjligheten att under kommitténs femåriga, för lagförslaget grundläggande arbete inom densamma framföra dels principiella, dels viktiga detaljspörsmål ur direkt arbetarsynpunkt har sålunda icke varit tillfinnandes. Visserligen bereddes arbetarnes fackliga korporationer under år 1910 tillfälle att afgifva yttrande öfver det år 1909 afgifna kommittébetänkandet, men äfven då var tiden knappt tillmätt, ett förhållande som äfven framhölls i de utlåtanden som afgåfvos af respektive fackförbund. När härtill lägges den tid, som varit erforderlig för kommittébetänkandets vidare bearbetande inom Kungl. Maj:ts regering, framgår ostridigt att de meningar i denna fråga, som kunnat och kunna framställas från arbetarnes sida, dels fått en ytterst begränsad tid sig tillmätt, dels kommit i en ofördelaktig efterhandställning. Om någon, så berör ju denna lagstiftning på det närmaste den kroppsarbetande klassen.

Vi uttala den bestämda uppfattningen att, när hädanefter grundläggande undersökningar och utredningar skola företagas på hithörande och likartade områden, arbetarne skola, i motsats till hvad som skedde år 1905, beredas tillfälle att omedelbart genom egna representanter deltaga i det förberedande arbetet.

Att lagstiftningen på detta område äger en den största betydelse för den kroppsarbetande klassen i landet erkändes af statsmakterna redan då de första, ofullständiga stegen togos härutinnan. Hela vår samhälleliga miljö under de senaste årtiondena har dock vållat att skyddslagstiftningen, liksom annan social lagstiftning, har ställts på ett undanskymdt plan. Att denna lagstiftning genom Kungl. Maj:ts nu förelagda förslag — en utelöpare till hvad vi våga hoppas snarast följande lagförslag på detta område — rycker upp i en framför allt Riksdagens större uppmärksamhet kräfvande position, är en gifven fördel, liksom vi ock äro villiga tilldela Kungl. Maj:ts förslag, såsom i hufvudsak byggdt på kommitténs betänkande, förtjänsten af större öfverskådlighet och en del reala framsteg från nu gällande hithörande skilda lagar och förordningar.

Lagförslagets viktigaste bestämmelse är, enligt vår uppfattning, den rätt som tilldelas Kungl. Maj:t att vid behof komplettera och utöka lagens föreskrifter. Själffallet sammanhänger det kommande värdet af denna Kungl. Maj:t tilldelade rätt förnämligast med den uppmärksamhet och det verklighetssinne, hvarmed Kungl. Maj:t kan följa de industriella förhållandenas utveckling och den arbetande klassens ställning ute på det stora arbetsfältet. Arbetarne, såsom de närmast berörda, måste alltid veta med sig, att Kungl. Maj:t ej skall underlåta att göra hvad på den ankommer för åstadkommandet af möjligast effektiva skydd vid arbetets utförande, utöfver hvad lagens generella bestämmelser föreskrifva, där särskilda förhållanden påkalla detta, liksom ock att lagen om minderårigas och kvinnors användande i arbete samt den om tillsynen om lagars och förordningars efterlefnad skola kompletteras, när och hvar så behöfves.

Utan att härmed vilja ha sagdt att samtliga öfriga punkter, som vi ej yrka förändring uti, icke skulle, ur vår synpunkt, vara i behof af förändringar, förtydliganden eller tillägg, för att lagen skulle därigenom ytterligare kunna fullständigas, vilja vi här yrka på förändringar endast i några punkter, hvilkas lydelse i lagen vi anse vara af ganska stor betydelse.

Hvad beträffar

»*Föreskrifter till förekommande af olycksfall och ohälsa i arbete*»,

hvilka skola ersätta nu gällande yrkesfarelag, så synes, särskildt hvad gäller 4 och 5 §§ det effektivare skydd, som genom lagens revision bör åstadkommas, icke genom lagförslaget vara tillräckligt tillgodosedt. Flera af förslagets bestämmelser i dessa paragrafer synas oss, liksom motsvarande bestämmelser i nuvarande lag, lämna möjligheter till kringskärande af det skydd lagen skulle gifva. I flera af de moment, som innefattas i nämnda paragrafer, återfinnas samma, efter vårt förmenande, skyddet kringskärande satser som i nuvarande lag, nämligen att i respektive moment föreskrifna skyddsåtgärder skola vidtagas: »i den mån arbetets natur det medgifver» — »därest sådant lämpligen kan ske» — »i den mån sådant är möjligt» o. s. v.

Lagens bindande verkan får ej på något som helst sätt anses mindre genom dessa bestämmelsers kvarstående.

Särskildt beträffande

3 §,

hvilken kan betraktas som utgångspunkten för de därpå följande 4 och 5 §§, är den förändringen vidtagen i Kungl. Maj:ts förslag från förutvarande lag (af 10 maj 1889 2 §) att då arbetsgifvarne enligt densamma äro pliktiga att vidtaga de skyddsåtgärder som »äro nödiga», skulle de enligt detta lagförslag vara pliktiga iakttaga allt »som skäligen kan anses af nöden» för att skydda arbetarne etc. *3 §.*

Kommittéförslaget anslöt sig äfven till nuvarande lags bestämmelse, i det att detsamma upptog »äro nödiga». Den motivering, som af herr finansministern anföres (sid. 37—38, statsrådsprotokollet af 30 december 1911) har ej kunnat bringa oss till den uppfattningen, att Kungl. Maj:ts föreslagna förändring i det stycket är af behofvet påkallad, utan yrka vi att paragrafen i fråga bibehåller den mera bindande form, den hittills ägt och föreslå att orden »skäligen kan anses af nöden» utbytas mot: *är nödigt.*

4 §.

Såväl denna paragraf som 5 § förutsätta, såvidt de ej skola ytterligare preciseras, specialförordningar, anpassade för olika verksamheter *4 § mom. a.*

och med särskild hänsyn till den risk, arbetarna löpa. Paragraferna i fråga taga fortfarande mest sikte på arbete i slutna arbetslokaler. Några allmänna direktiv för skyddsåtgärder vid arbete under — såväl som *ofvan* — jord, finnas icke. Ett länge framställdt önskemål från byggnadsindustriens arbetare har varit skyddslagstiftningens utsträckande äfven till deras farliga arbetsområde. Detta kraf kan ju anses utfylldt så tillvida att byggnadsindustrien är inrymd i 1 §. I synnerhet vid takarbete är faran för olycksfall oerhördt stor, hvarom äfven de talrika olycksfallen med dödlig utgång inom detta yrke bära ett hemskt vittnesbörd. Vi anse sålunda välbetänkt att i lagens allmänna föreskrifter gifves särskildt uttryck åt behofvet af skyddsföreskrifter på detta område, och yrka därför att i 4 § mom. a) tillägges

Vid arbetsföretag, för hvars utförande ställningar erfordras, skola tillförlitliga sådana finnas.

Mom. b. I mom. b) angående skyddsåtgärder vid hissar m. fl. transportanordningar, har förslaget infört en välbehöflig bestämmelse om prufning och besiktning af sådana anordningar. Dock synes oss detta moment böra tillfogas äfven en bestämmelse om att vid hissars lastnings- och påstigningsöppningar skola i samtliga våningar vara anbragta inrättningar (barriärer, automatiska dörrar) som vid hisskorgens igångsättande tillsluta hisschaktet eller hvilka medgifva hisskorgens igångsättande endast när de äro slutna samt att vid hissöppningen skall finnas tillräcklig belysning. Många olycksfall ha orsakats af bristande säkerhetsanordningar vid hissöppningarna.

Som samma önskemål beträffande betryggande anordningar måste göra sig gällande vid öfriga transportanordningar, anse vi desslikes lämpligt att äfven häråt gifves uttryck i en allmän regel och yrka sålunda att till momentet må bifogas:

Hissar etc. . . . *skola på möjligast betryggande sätt anordnas* samt underkastas . . .

Mom. c. I detta moment anse vi att ordet »lämpligen» bör utgå. Skulle oöfverstigliga hinder finnas för sådant kringgärdande af kar, bassänger etc., hvarom momentet talar, uttryckes detta tillräckligt i orden: därest så kan ske.

Vi yrka sålunda att momentet må lyda: . . . skola, *därest så kan ske,* vara behörigen . . .

Mom. i. De många och svårartade olycksfallen vid transmissioner ha gjort frågan om föreskrifterna till förekommande af dessa olycksfall särskildt uppmärksammad. Kommitterade hade i förslagets 6 § mom. i) äfven föreslagit en förändring af nu i detta hänseende gällande bestämmelser, hvarigenom förnämligast den otillfredsställande föreskriften om signals

gifvande för kraftmotorens stannande vid olyckstillfällen skall ersättas af i arbetslokalen befintliga anordningar för hastigt stannande af hufvudtransmission, en eller flera.

I Stockholms järn- och metallarbetares skrifvelse af år 1904 hade framförts nödvändigheten däraf att föreskrifter gåfvos om att sådana anordningar skola vidtagas, att hufvudtransmissionen kan såväl vid hufvudaxeln som i hvarje arbetsrum hastigt afkopplas från motorkraften samt bromsas i den kvarvarande rörelseförmågan. Kommitterades förslag i nämnda moment föreskrifver, att »inom hvarje arbetslokal skola tillfredsställande anordningar vara vidtagna i ändamål att kunna hastigt stanna i lokalen befintlig hufvudtransmission».

I sin motivering anför kommittén också att för hufvudtransmissionens hastiga stannande är det naturligen i regeln icke tillfyllestgörande, att transmissionen endast frånkopplas utan bör äfven bromsas.

Emellertid har herr finansministern försvagat momentet genom att taga bort kommitténs »hastigt» och ersätta detsamma med »så skyndsamt som möjligt». Motiveringen i statsrådsprotokollet synes oss ge än större stöd åt den uppfattning, kommittén haft. I betraktande af att detta moment måste gifvas den mest betryggande affattning yrka vi, att orden »så skyndsamt som möjligt» utbytas mot: *hastigt.*

Då föreskriften i detta moment om åtgärder såväl för hastigt stannande som mot oafsiktlig igångsättning af arbetsmaskiner äger sin tillämpning icke blott på arbetsmaskiner med hastig rörelse utan äfven på sådana med mindre hastig rörelse, hemställa vi, att orden »med hastig rörelse» utgå. *Mom. k.*

Från arbetare inom exempelvis pappindustrien har meddelats, att vid pappersbruken icke så sällan förekommer, att maskiner uppdrifvas till långt större hastighet än de äro afsedda och levererade för. Som exempel har anförts, att maskin afsedd för tillverkning af 6 à 7 ton per skift uppdrifvits till 9 à 11 ton. Härigenom, och särskildt då det är fråga om maskiner af äldre typ, uppstår en mycket stor fara för arbetarne, och det har till och med händt att maskiner, hvilkas produktionsförmåga på det sättet uppdrifvits, sprungit sönder och bitarne flugit omkring i arbetslokalen. En närmare undersökning inom industrien skulle antagligen kunna påvisa flera fall. Vi erinra endast om de ofta sönderspringande smärgelskifvorna.

För att afvärja denna fara för olycksfall anse vi lämpligt och yrka på, att ett nytt moment införes, så lydande:

Motorer och arbetsmaskiner må ej uppdrifvas till högre hastighet än den som vid leveransen garanterats.

Mom. m. Egentligen borde, enligt vår mening, ett totalt förbud utfärdas mot att smörja eller rengöra i gång varande maskiner eller transmissioner. Här är faran för arbetarne att utsättas för olycksfall alltid särskildt öfverhängande och svårigheten att iakttaga försiktighet stor. Beträffande isynnerhet *rengöring* af maskiner borde den frågan lösas genom att arbetarne genomgående tilldelades en viss begränsad tid, som ingick i arbetstiden, för maskinernas rengöring. Oss synes, att isynnerhet detta moment, därest det ej kan omformuleras till helt förbud, dock måste gifvas en sådan affattning att fara för olycksfall i den största utsträckning förebygges. Vi hemställa därför att orden »i den mån sådant är möjligt» strykas.

5 §.

5 §. *Mom. a.* I mom. a) äro vissa föreskrifter gifna, afsedda att förekomma ohälsa i följd af arbetet. Någon föreskrift rörande luftförhållandena vid arbete under jord synes dock ej vara gifven.

De nuvarande förhållandena i detta afseende äro inom vissa grufvor synnerligen otillfredsställande och påkalla med full rätt lagstiftningens uppmärksamhet. De största missförhållanden torde vara att finna vid stenkolsgrufvorna. Sällan torde där mekaniska åtgärder vara vidtagna för underlättande af ventilation och ökad lufttillförsel. Är temperaturen ofvan jord låg, försiggår luftombytet i de flesta fall någorlunda tillfredsställande, om sommaren däremot blir luftväxlingen synnerligen dålig och luften i arbetsrummen i hög grad hälsofarlig. Arbetaren får därvid stark hufvudvärk, blir andfådd och matt, hvartill kommer att ljuset brinner endast matt och slocknar vid minsta oförsiktighet. Det är icke nog med att dessa grufarbetare skola utföra sitt i hög grad ansträngande arbete under jord och i stor fara för olyckshändelse, utan de skola därtill vistas i förskämd och syrefattig luft.

Äfven om luftväxlingen i regel är bättre i grufvor, där mineralfyndigheter bearbetas, torde dock i en del af dem förhållandena lämna rum för berättigad anmärkning.

I järnmalmsgrufvor med takbrytning eller där långa försöksorter framdrifvas, är luftväxlingen oftast bristfällig. Största obehaget ha arbetarne därvid af den rök, som utvecklas vid skottlossningen och som endast efter flera timmar aflägsnats. Här anmärkta hälsofara kan utan alltför stor kostnad aflägsnas genom anskaffande af fläktar, som pressa frisk luft ned i grufvan eller in i arbetsrummen och synes det oss att lagstiftningen icke bör låta förefintliga missförhållanden i detta afseende

fortfara, hvarför vi föreslå en förändring af förevarande moment i sådant syfte.

I mom. b) yrka vi att ordet »skäligen» strykes, då mom. därigenom erhåller en koncisare affattning, och ordet ej synes oss behöfligt. *Mom. b.*

Från arbetarne inom glasindustrien har meddelats, att i synnerhet vid de äldre glashyttorna förekommer, att röken från ugnarne utsläppes i hyttan. Detta förhållande inverkar naturligtvis ytterst skadligt på arbetarnes hälsa, synnerligast som denna rök kan vara så intensiv, att arbetarne knappast kunna se hvarandra. Samma förhållande torde nog vid tillfälle förekomma på andra håll. *Mom. c.*

För att ej någon tvekan skall råda beträffande momentets tillämpning, hemställa vi att i detsamma inskrifves äfven ordet *rök*.

Då vi till detta moment komma att framställa yrkande på att särskildt hälsofarligt, dammalstrande arbete skall försiggå i för ändamålet afsedd och inrättad, från annan arbetslokal afskild lokal, vilja vi som några af motiven härför anföra hithörande delar ur de utlåtanden, som af Järn- och Metall- samt Textilarbetareförbunden afgåfvos år 1910 till yrkesfarekommitténs betänkande. *Mom. d.*

Järn- och Metallarbetareförbundet yttrade:

»Ett stadgande borde äfven tillfogas momentet därom, att hälsofarligt dammalstrande arbete, såsom t. ex. smärgling och slipning, alltid skall försiggå i för det ändamålet afsedd och inrättad arbetslokal. Dels utsättas, om detta förrättas i lokaler, där äfven annat arbete utföres, äfven de sistnämnda arbetarne för den fara slipning och smärgling framkallar, dels är ej att vänta att det alldeles särskilda luftutrymme och de särskilda anordningar, som kräfvas för aflägsnandet af slip- och smärgeldammet, skola på samma sätt vidtagas i en för detta och flera andra arbeten gemensam lokal, som i en särskild sådan.

Hvad frågan om slipnings- och smärglingsarbete i öfrigt vidkommer, äro de af detsamma uppkomna farorna sådana att för deras förebyggande kräfves särskilda och mer verksamma föreskrifter än hvad kommitténs förslag ger anvisning på. Slipare- och smärglareyrket, särskildt inom Eskilstuna-industrien, ger bevis för dessa faror. Ofta efter blott 6 à 7 års arbete i yrket, är hälsan bruten och ohjälpligt förlorad, och ytterst sällan når någon af dessa arbetare upp till högre ålder. Ytterst få, om ens någon enda, slipare eller smärglare undgår lungsot. Kraftiga och verksamma föreskrifter böra ges, som äro ägnade att till det yttersta förebygga och borttaga de ohyggliga verkningarna af slipnings- och smärglingsarbetet.»

Textilarbetarförbundet anförde som följer:

— — — »Enligt den bestämmelsen i förslaget, som är afsedd att stadga skydd för arbetare inom bland andra äfven denna yrkesgren, har en arbetsgifvare ingen som helst skyldighet att från annan sin verksamhet afskilja ens den rent maskinella proceduren vid förädling af lump till schoddy eller vadd. Det skulle sålunda i fortsättningen liksom hittills stå hvarje spinneriägare fritt att t. ex. i spinnerilokalen, där flera personer, minst fem och till största delen kvinnor och barn, sysselsättas, ha en eller flere schoddymaskiner i verksamhet. Härmed följer att ej allenast den eller de personer, som ha sig ålagd den direkta behandlingen af lumpen, blifva utsatta för faran af ohälsa till följd af såväl damm som smitta, utan också alla öfriga i lokalen varande arbetare skola löpa samma risk. Så långt vi ha oss bekant har också lagstiftningen i nästan alla öfriga länder tagit hänsyn härtill och fastställt bestämmelser af sådant innehåll, att förädling af lump till schoddy och vadd endast får försiggå i från annan verksamhet afskildt rum.

Ett fullständigt skydd för de arbetare, som sysselsättas med förädling af lump till schoddy och vadd, kan enligt vårt förmenande icke åvägabringas på annat sätt, än att materialet blir fullständigt effektivt desinficieradt. Men ehuruväl en effektiv och obligatorisk desinfektion af lump till s. k. konstull äfven ur allmän sanitär synpunkt sedt är af behofvet påkallad och endast vore att betrakta såsom en naturlig konsekvens af sträfvandena att förhindra tuberkulosens härjningar, så inse vi till fullo, hvilka svårigheter som möta en effektiv lagstiftning af så djupgående natur. Men hvad lagstiftningen i första hand har att se till, det är, att de arbetare, som äro *mest* utsatta för faran af ohälsa vid behandling af lump, blifva i största möjliga mån skyddade, nämligen de, som äro anställda vid fabriker där schoddy- och vaddtillverkning af lump bedrifves.

Faran för ohälsa vid behandling af icke desinficierad lump är naturligtvis under alla förhållanden ganska afsevärd, men dock mest under den maskinella proceduren vid förädlingen till schoddy, s. k. raffelstopp och vadd. Dammet, som vid sönderrifningen af lumpen uppstår, är i och för sig skadligt därigenom, att det skarpt som det är förorsakar ömtålighet i respirationsorganen och hvartill kommer, att just detta damm, i olikhet med damm vid förädling af t. ex. sten, trä, eller stål, själffallet innehåller smittoförande ämnen i mycket hög grad.»

»Lumpen, som mottages eller uppköpes för dylik förädling, är i regel så smutsig den gärna kan vara samt består af trasor härstammande från alla upptänkliga plagg, såsom sängkläder, mattor, säckar, förbandsbindlar, strumpor, underkläder alla slag etc. Den införes i schoddy-

maskinen utan ringaste förbehandling och gripes omedelbart af en med ståltaggar försedd och med cirka 5 à 6 hundra slag i minuten roterande cylinderformig apparat. Det damm och den odör, som därvid uppstår, trotsar hvarje beskrifning. Endast hård nöd eller ren okunnighet om arbetets skadliga inverkan på organismen kan förmå en människa utföra detsamma. Men som båda dessa egenskaper tyvärr finnas i alltför riklig mängd äro vederbörande arbetsgifvare sällan i trångmål, då det gäller att på detta ohyggliga sätt exploatera människokraft, och hvarvid ej ens barn skonas.

Erhåller den föreslagna lagen angående skydd mot yrkesfara icke någon bestämmelse, som mera än hittills skyddar arbetarna inom här nämnd yrkesgren, tillåta vi oss hysa den uppfattningen, att de lagstiftande af rent partitagande för arbetsgifvarna uraktlåtit skydda de arbetare, som i fråga om risken att ådraga sig ohälsa i arbete, äro sämst ställda af alla arbetare.»

Dessa utlåtanden från två betydande industriarbetaregrupper i landet tala sitt tydliga språk för behofvet af att redan i lagens allmänna bestämmelser införes skyddande föreskrifter i detta afseende.

Vi yrka på följande tillägg till detta moment:

Särskildt hälsofarligt, dammalstrande arbete skall försiggå i för ändamålet afsedd och lämpligt inrättad, från annan arbetslokal afskild lokal.

I mom. g) är föreskrifvet att arbetsgifvare under angifna förhållanden skola tillhandahålla arbetarne bl. a. »lämplig plats för ombyte och förvaring af kläder». *Mom. g.*

Af mom. formulering framgår icke, huruvida arbetsgifvarne äfven äro skyldiga anskaffa torkrum för torkning af våta arbetskläder. Vid våta grufvor äro arbetarne vid arbetstidens slut oftast fullständigt genomblöta. Om de därtill ha lång väg till sin bostad bli de lätt förkylda och ådraga sig ofta svåra sjukdomar och förtidig död. För isynnerhet dessa arbetare är ett torkrum vid arbetsplatsen oundgängligen nödvändigt.

Särskilda föreskrifter rörande minderårigas användande i arbete.

9 §. *9 §.*

Bland lagens allra viktigaste bestämmelser äro villkoren för minderårigas användande till arbete. Kungl. Maj:ts förevarande förslag till lagbestämmelser i detta afseende synas oss i stort sedt vara väl afvägda.

Dock synes oss några stadganden vara i behof af ändringar, hvarom vi vilja framställa yrkande.

Beträffande åldersgränsen utom industrien torde tretton år ha skäl för sig, hvaremot för anställning inom industrien något högre ålder bör stadgas.

Järn- och metallarbetareförbundets styrelse har i sitt yttrande öfver kommitténs förslag härom anfört följande, i hvilket vi instämma.

»Åldersgränsen för minderårigas användande i arbete anse vi böra sättas högre än hvad i kommittéförslaget anges och alldeles särskildt inom det industriella arbetet, såväl det handtverksmässiga som det fabriksmässigt drifna, och hvarom vi här närmast yttra oss. Helst borde denna åldersgräns sättas till *femton år,* men om detta icke låter sig göra, bör den dock icke under några förhållanden sättas lägre än till fjorton år och denna åldersgräns bör bli den allra lägsta under hvilken ingen minderårig får intagas i industriellt arbete.

Nära tre decennier ha ju förflutit sedan i minderårighetsförordningen stadgades nu gällande åldersgräns, och 10 år ha gått sedan minderårighetslagen antogs. Redan på den tiden höjdes röster för en högre åldersgräns, än som sedan blef gällande, och tiden, som förflutit sedan dess, ger ytterligare skäl för att den hittills varande åldersgränsen varit alldeles för låg och att därför större steg bör tagas än det lilla kommitterade i denna del föreslagit. Med den stora industriella utveckling, som ägt rum under senaste årtionden, forceras arbetet starkare än förr, maskinerna anordnas att gå hastigare och krafvet på ökad arbetsintensitet stegras allt mer. Det industriella arbetet företer ett allt större jäktande och en allt starkare spänning.

Att intaga trettonåringen i fabriken och sätta honom t. ex. till ett ensidigt specialarbete vid maskin eller liknande, öfverstiger i regeln hans krafter, hans utveckling hämmas däraf och han kan däraf taga skada för hela sin lifstid. För samhället som för individen är det till gagn att barnet, såväl kroppsligt som andligt, ej hämmas i sin utveckling, att det något åtminstone får utveckla sina krafter, innan det dras in i det industriella arbetet med dess många för den unga organismen lurande faror. Barnet bör få tid till längre skolgång och skolan bör få ha barnen kvar åtminstone tills de fyllt fjorton år.

Det skäl som ofta anföres för den minderåriges tidigare inträdande i arbetet, nämligen att detta är nödvändigt såväl för dess egen som för industriens skull, och att det vore för utbildningen till högre grad af yrkesskicklighet nödvändigt att så skedde, är icke bärande, ty erfarenheten visar, att det är icke de allra tidigast inträdda som stanna kvar

i yrket eller som nå den större yrkeskunnigheten, utan tvärtom synas de, som börjat efter fjorton à femtonårsåldern nå i det hänseendet längre. Vi kunna icke heller föreställa oss att industrien på längden har gagn af att de minderåriga börja arbeta så tidigt att deras utveckling hämmas.»

Äfven om en högre åldersgräns än fjorton år för minderårigas användning i industriellt arbete kunde vara väl motiverad, vilja vi icke framställa yrkande härom utan stanna vid att begära att åldersgränsen höjes till fjorton år.

10 §.

I denna paragraf har Kungl. Maj:t omformulerat kommitténs uttryck »medför fara för olycksfall» till att lyda »skäligen kan anses medföra fara för olycksfall». *10 §.*

Kungl. Maj:ts affattning af denna viktiga bestämmelse är efter vårt förmenande alltför tänjbar, den medger möjlighet till väsentligen olika tolkning, om en arbetsplats, enligt lagens mening, kan anses medföra fara för olycksfall eller icke, hvarför vi anse oss böra föreslå att orden »skäligen kan anses» ur paragrafen skola utgå.

11 §.

De i hygieniskt afseende mindre tillfredsställande förhållandena vid arbetet under fred synas oss påkalla en höjning af åldersgränsen till sexton år. *11 §.*

13 §.

Enligt vårt förmenande är allt nattarbete inom industrien onaturligt och för hälsan skadligt. I öfverensstämmelse med denna uppfattning borde vi yrka på förbud mot allt nattarbete inom industriellt yrke. Detta kraf har dock blifvit framfördt i annan motion vid årets riksdag, hvarför vi anse oss icke ha anledning att nu framställa yrkande därom. *Mom. d.*

Beträffande minderårigas nattarbete kunna vi dock icke följa den kungl. propositionen.

I kommitténs motivering omförmäles, att ett betydande antal läkare med mycken skärpa uttalat sig mot de minderårigas nattarbete. Det är, säga läkarne bland annat, onaturligt och skadligt; nattarbetet, som redan för vuxna vore ansträngande, måste inkräkta på de minderårigas

hälsa och kroppsutveckling, det vore ett brott mot hälsoläran och en misshushållning med samhällets kapital af arbetskraft att tillåta det.

Skall likväl något undantag i detta fall göras, bör det dock åtminstone icke medgifvas, att den, som är under sexton år, får användas till nattarbete, samt i öfrigt endast med de i det kungl. förslagets förevarande moment angifna villkor, nämligen att arbetstiden för minderåriga i sådana fall begränsas till högst åtta timmar af dygnet och att arbetet icke oftare än hvar tredje vecka infaller å tid mellan klockan 11 e. m. och klockan 5 f. m.

16 §.

16 §. Inom t. ex. sågverksindustrien har, alltsedan lagen af den 17 oktober 1900 trädde i kraft, de minderårigas arbetskraft i mycket stor utsträckning utnyttjats på ett sådant sätt, att bestämmelserna, i stället för att, som afsikten varit, utgöra ett skydd, tvärtom verkat fysiskt skadligt och nedbrytande för en del minderåriga.

Man har nämligen, för att icke komma i konflikt med lagen i fråga, indelat dygnet i tre arbetsskift, som alternerande uppehållas af endast två minderåriga arbetare. Första skiftet (uppehålles af arbetaren nr 1), från klockan 6 f. m. till klockan 2 e. m.; andra skiftet (arbetaren nr 2), från klockan 2 e. m. till klockan 10 e. m.; tredje skiftet (arbetaren nr 1), från klockan 10 e. m. till klockan 6 f. m. och så vidare.

Följden af detta system är, att den sammanhängande hvilotiden, som i än högre grad är nödvändig för minderåriga än för äldre, icke af dessa unge arbetare någonsin kan erhållas. Dessutom tillkommer den i detta fall mycket försvårande omständigheten, att den minderårige, praktiskt sedt, icke kan få åtnjuta någon verklig sömn eller hvila oftare än hvarannan natt.

Ännu en omständighet bör i detta sammanhang påpekas. Arbetare i allmänhet och Norrlands sågverksarbetare i synnerhet hafva i de flesta fall endast ett rum och kök och i många fall endast ett enda rum för hela familjens behof. Dessa två, eventuellt detta enda rum, måste om dagarne helt och fullt användas af den oftast talrika familjen. Af detta förhållande följer, att den familjemedlem, som under någon del af dagen behöfver njuta hvila och sömn, blir störd och hvilan äfven af denna anledning blifver tämligen otillfredsställande.

Slutligen kan det förhållandet ifrågakomma att familjefadern och möjligen hemmavarande äldre söner, som arbeta hvarannan vecka om dagen och hvarannan vecka om natten, omväxlande hemkomma för att

intaga sina måltider eller för att erhålla sömn och hvila. Följden blir återigen att den ene stör den andres hvila. Förhållandet är så odrägligt, att ingen fullväxt arbetare vill under några omständigheter utbyta sina vanliga arbetstider — hvarannan vecka dagskift och hvarannan vecka nattskift — mot ett sådant treskiftssystem. Och in i ett sådant arbetssystem skola dessa unga arbetare tvingas, på grund af olyckligt formulerade lagbestämmelser, hvilka, i stället för att, som afsikten varit, för dem utgöra ett skydd, vara till uppenbar skada.

Nu har Kungl. Maj:t i sin proposition, 13 § mom. d), föreslagit bestämmelser, som komma att förebygga här omnämnda missförhållanden. Men i förslagets § 16 stadgas »att Konungen må, i den mån så finnes af behofvet påkalladt, för minderårig af mankön, hvilken fyllt femton år, meddela eftergift från det i 13 § d) gifna förbud utöfver hvad där medgifves».

Denna undantagsparagraf skulle emellertid med all säkerhet komma att föranleda arbetsgifvarne inom t. ex. den stora sågverksindustrien att i mycket stor utsträckning anhålla om »eftergift från det i 13 § d) gifna förbudet».

Följden kan då blifva den, att för sågverksindustriens och troligen äfven för flera andra industriers vidkommande, 13 § d) kommer att i praktiken suspenderas och ofvan påpekade missförhållanden komma att allt fortfarande förefinnas.

Hvilka olägenheter för industriens vidkommande skulle tänkas kunna uppstå, om 16 § uteslutes ur lagen om arbetareskydd?

Ja, följden skulle blifva den, att *antingen* måste tre minderåriga arbetare användas för dessa dygnets omnämnda tre arbetsskift, *eller också* måste för sådant arbete användas arbetare, som fyllt aderton år.

I ingendera fallet kan, enligt vårt förmenande, sådana olägenheter uppkomma att desamma ens tillnärmelsevis kunna anses uppväga de mycket svåra olägenheter, som här ofvan påpekats.

Då vi anse att det skydd lagen i 13 § mom. d) tillförsäkrar de minderåriga i hög grad försvagas genom 16 § hemställa vi att sistnämnda paragraf måtte utgå.

Om tillsyn å lagens efterlefnad m. m.

28 §.

Enligt nu gällande lag äger ej yrkesinspektör att drifva industriell verksamhet eller hafva del eller anställning i sådan. (Lagen af *28 §.*

10 maj 1889, 5 §). Enligt det nu föreliggande förslaget skulle dock yrkesinspektionens chefsmyndighet kunna bevilja undantag från denna regel.

Någon anledning att införa denna nya bestämmelse i lagen synes oss icke föreligga. En af anledningarna till att yrkesinspektionen under de år som den fungerat har kunnat förskaffa sig en auktoritativ ställning har väsentligen varit att yrkesinspektörerna betraktats såsom opartiska, såsom fristående från enskilda intressen. Denna ställning bör minst af allt rubbas.

I denna § yrka vi att sista satsen »Från här stadgade förbud — — — — — — utan men för tjänsten», måtte utgå.

29 §.

29 §. En från arbetarne ofta hörd anmärkning mot nuvarande lags bestämmelse har varit, att yrkesinspektören äger att »efter tillsägelse» hos arbetsgifvaren förrätta inspektion af arbetsställe och att genom sådan i förväg meddelad ankomst har oftast inspektionen blifvit ineffektiv, i det arbetsgifvaren därigenom hunnit vidtaga vissa åtgärder för tillfället för att undvika befarade anmärkningar af yrkesinspektören.

Inspektionen synes oss, därest den ej skall blifva en proformasak, utan fylla sin egentliga uppgift, böra ske utan att arbetsgifvaren därom förut underrättas. Enligt kommittén förekommer ej heller i utländsk lagstiftning någon motsvarande bestämmelse. Till denna § yrka vi alltså att på andra raden orden »efter tillsägelse hos arbetsgifvaren» etc. utgå.

31 §.

31 §. Genom det föreliggande lagförslagets 31 § har ett af arbetarne framställdt kraf tillgodosetts, i det uttryckligen bestämts rätt för dem att till yrkesinspektör framföra sina klagomål och önskningar. Som en kompletterande bestämmelse till denna rätt borde också finnas i lagen stadgad rätt för arbetarnes ombud att erhålla del af de anvisningar, råd eller beslut, som verkställd inspektion lämnat till resultat.

Om den i 30 § omtalade boken eller de andra handlingarna, som där omförmälas, äfven äro tillgängliga för arbetareombuden framgår icke. Otänkbart är det dock icke, att arbetsgifvare, som har dem i förvar, kan vägra låta arbetareombuden taga del af desamma. Därtill kommer att det är förenadt med ett visst obehag att utan uttrycklig stadgad

rätt affordra arbetsgifvare handlingar, hvaröfver han ensam anser sig hafva dispositionsrätt.

För att i lagen införa ett förtydligande härutinnan hemställa vi, att till denna § fogas ytterligare ett stycka, så lydande:

Dessa ombud äga äfven på framställning hos arbetsgifvaren taga del af inspektionsförrättarens enligt 30 § meddelade anvisningar, råd och föreskrifter.

Ansvarsbestämmelser.

42 §.

Beträffande ansvarsbestämmelserna i 42 §, som fortfarande äro upptagna till samma bötesbelopp, 10 till 500 kronor, som i den nu gällande lagen, synes oss minimibeloppet, 10 kronor, för öfverträdelse af bestämmelserna om minderårigas och kvinnors användande i arbete, allt för lågt tilltaget och icke ägnadt att ingifva arbetsgifvare tillräcklig respekt för lagen. Med denna låga gräns nedåt för böterna kan det i viss utsträckning vara ekonomiskt fördelaktigt för arbetsgifvare att böta i stället för att ställa sig lagens bestämmelser till efterrättelse. *42 §.*

De fall, då det nuvarande högsta bötesbeloppet, 500 kronor, utkräfts, torde vara sällsynta, om de ens någonsin förekommit. Böteslatitudens tillämpning kommer väl sannolikt äfven för framtiden att hålla sig vid den nedre gränsen. Denna gräns anse vi böra höjas och föreslå därför att minsta bötesbeloppet sättes till 50 kronor.

45 §.

Samma anmärkningar, som vi framställt emot 42 §, gälla äfven denna §. Visserligen skall arbetsgifvare, som underlåter att ställa sig till efterrättelse förbud mot användande af viss arbetslokal, maskin, redskap eller arbetsmetod, i synnerligen försvårande fall kunna ådömas upp till 6 månaders fängelse. Dock är väl antagligt att sådana fall ej blifva de, på hvilka lagen i flesta fall kommer att tillämpas, utan fastmer att bötesbestämmelsen kommer att allmännast tillämpas. Då synes oss äfven här minimibeloppet, 10 kronor, för lågt. Det måste ihågkommas att vid sådant förbuds öfverträdande gäller åsidosättandet af arbetares lif och hälsa. *45 §.*

Vi föreslå minsta bötesbeloppets höjande äfven i denna § till 50 kronor.

I anslutning till hvad vi ofvan anfört hemställes,

att Riksdagen ville besluta följande förändrade lydelse i åberopade §§ af Kungl. Maj:ts proposition nr 104:

3 §.

Arbetsgifvare är pliktig iakttaga allt, som i afseende å arbetslokaler, maskiner och redskap eller eljest med hänsyn till arbetets natur *är nödigt* för att skydda hos honom sysselsatta arbetare mot olycksfall och ohälsa i arbetet.

Det åligger arbetarna att iakttaga tillbörlig försiktighet och jämväl i öfrigt låta sig angeläget vara att, i hvad på dem ankommer, medverka till förekommande af olycksfall och ohälsa i arbetet.

4 §.

Till förekommande af olycksfall i arbetet skall af arbetsgifvare särskildt iakttagas:

a) Å ställen, där arbetarna äro utsatta för fara att skadas genom fall eller genom nedstörtande föremål, skola, i den mån arbetets natur sådant medgifver, nödiga skyddsinrättningar anordnas, såsom att golföppningar, ställningar, gallerier, hissar och dylikt förses med betryggande hägnad samt att ledstänger anbringas i trappor.

Vid arbetsföretag, för hvars utförande ställningar erfordras, skola tillförlitliga sådana finnas.

b) Hissar, kranar, hängbanor och andra därmed jämförliga transportanordningar *skola på möjligaste betryggande sätt anordnas* samt underkastas besiktning och profning på sätt, som kan anses betryggande; och skall, där det utan större olägenhet låter sig göra, å dem finnas på lämpligt ställe tydligt angifvet den bärighet i vikt, hvarför de vid senaste besiktning godkänts, jämte dagen för denna besiktning äfvensom, då de äro afsedda för persontrafik, det antal personer, som utan fara kan på en gång begagna dem.

c) Kar, bassänger och andra öppna kärl, hvilka med hänsyn till läge och innehåll eller djup medföra fara, skola, därest så kan ske, vara behörigen kringgärdade.

— —

i) Innan transmission sättes i gång, skall detta på förut bekant-

gjordt sätt tillkännagifvas i hvarje arbetslokal, dit drifkraft förmedelst transmissionen öfverföres. Inom hvarje arbetslokal skola tillfredsställande anordningar vara vidtagna i ändamål att kunna *hastigt* stanna i lokalen befintlig hufvudtransmission eller, där flera sådana finnas, enhvar af dem.

k) Arbetsmaskin skall så vidt möjligt vara försedd med inrättning ej mindre för dess hastiga stannande än äfven till förhindrande af oafsiktlig igångsättning.

Motorer och arbetsmaskiner må ej uppdrifvas till högre hastighet än den som vid leveransen garanterats.

— —

m) Därest maskin eller transmission måste rengöras eller smörjas, medan den är i gång, skola åtgärder vara vidtagna till förekommande af olycksfall.

— —

5 §.

Till förekommande af ohälsa i följd af arbetet skall af arbetsgifvare särskildt iakttagas:

a) I sluten arbetslokal skall finnas tillräckligt luftutrymme, i regel ej understigande tio kubikmeter för hvarje där sysselsatt arbetare, jämte erforderlig, lämpligt anordnad luftväxling. *Sådan luftväxling skall äfven vara anordnad vid arbete under jord.*

b) Arbetet skall äga rum vid tillräcklig och tjänlig belysning samt så lämplig värmegrad, som arbetets natur och platsen för detsamma medgifva.

c) Verksamma anordningar skola, i den mån arbetets natur det medgifver, vidtagas för att hindra damm, *rök*, gaser eller ångor att i arbetslokal spridas i en för arbetarnas hälsa skadlig mängd.

d) Explosionsmotor, gasgenerator eller till sådan hörande reningsapparat må icke uppställas i arbetslokal, med mindre lokalen är så stor och luftig eller motorn, generatorn eller reningsapparaten så väl inbyggd, att besvärande ansamling af gas ej genom dess användande kan uppkomma i lokalen.

Särskilt hälsofarligt, dammalstrande arbete skall försiggå i för ändamålet afsedd och lämpligt inrättad, från annan arbetslokal afskild lokal.

— —

g) Sysselsättes å ett och samma ställe samtidigt och på stadigvarande sätt ett större antal arbetare, böra dessa på sätt, som kan anses tillfredsställande med hänsyn till antal, fördelning på kön och arbetets

natur, å eller invid arbetsstället äga tillgång till tvätt- och dricksvatten samt afträden äfvensom lämplig plats för ombyte, *torkning* och förvaring af kläder; därjämte böra de af arbetarna, som icke äro bosatta i närheten af arbetsstället, såvidt möjligt därstädes äga tillgång till lämplig plats för intagande af måltider samt lägenhet att värma medförd mat.

— —

9 §.

Minderårig må icke användas i arbete, förr än den minderårige fyllt tretton år *eller i industriellt arbete förr än vid fyllda fjorton år.* Ej heller må minderårig användas i arbete, förr än den minderårige inhämtat den för folkskolan bestämda lärokursen eller däremot svarande kunskaper och färdigheter eller erhållit behörigt tillstånd att lämna folkskolan; dock skall denna föreskrift icke utgöra hinder för den minderåriges användande till arbete å ferietid under högst fyra månader af året.

10 §.

Arbetsgifvare må icke använda minderårig i arbete på sådant sätt, att den minderåriges användande medför fara för olycksfall eller för öfveransträngning eller annan menlig inverkan på den minderåriges hälsa eller kroppsutveckling eller för den minderårige innebära våda i sedligt afseende.

Minderårig skall lämnas erforderlig ledighet för deltagande i kurs för religions- eller sådan yrkes- eller fortsatt skolundervisning, som helt eller delvis bekostas af staten eller kommun.

11 §.

Minderårig under *sexton* år må icke användas till arbete under jord, i stenbrott eller grufva.

13 §.

— —

d) Den minderårige må icke användas till arbete å tid mellan kl. 7 e. m. och kl. 6 f. m., dock må minderårig af mankön, hvilken fyllt *sexton* år, användas till arbete å tid, som nu är nämnd, där hans arbetstid är begränsad till högst åtta timmar af dygnet och arbetet icke oftare än under hvar tredje vecka infaller å tid mellan kl. 11 e. m. och kl. 5 f. m.

28 §.

Yrkesinspektör eller underinspektör må ej för egen eller annans räkning drifva eller hafva del eller anställning i företag, som är underkastadt hans tillsyn eller för sådant företag åtaga sig uppdrag mot ersättning. Hvad nu är sagdt skall äfven gälla assistent med hänsyn till de företag, som äro underkastade tillsyn af den yrkesinspektör, hos hvilken assistenten är anställd. Yrkesinspektör eller assistent må ej heller på något af nyss angifna sätt taga befattning med företag, hvari bedrifves sådant arbete, som angifves i 15 §, ändå att företaget icke är underkastadt hans tillsyn.

29 §.

De, som hafva att taga befattning med tillsyn å efterlefnaden af denna lag, skola, när helst de så påfordra, äga tillträde till de arbetsställen, hvilka deras tjänsteåligganden afse, äfvensom rätt att där företaga undersökningar, hvartill dessa tjänsteåligganden kunna gifva anledning; varande arbetsgifvaren eller hans ställföreträdare å arbetsstället pliktig att därvid tillhandagå med erforderliga upplysningar samt att hålla de i denna lag föreskrifna böcker, förteckningar och intyg tillgängliga.

För bevarande af yrkeshemlighet må dock från inspektion undantagas viss del af arbetsställe. Skulle af arbetsgifvaren eller hans ställföreträdare å arbetsstället i sådant afseende gjord framställning af inspektionsförrättare ej godkännas, varde frågans pröfning af denne hänskjuten till yrkesinspektionens chefsmyndighet.

31 §.

Hafva arbetarna å visst arbetsställe utsett ett eller flera ombud att till vederbörande inspektionsförrättare framföra arbetarnas önskemål beträffande arbetets säkerhet eller sundhet, åligger det inspektionsförrättaren vid besök å arbetsstället att lämna ombuden tillfälle att fullgöra detta uppdrag. Anmälan om sådant val bör göras hos arbetsgifvaren, och är sedan denne eller hans ställföreträdare å arbetsstället pliktig att, när inspektionsförrättaren infinner sig, underrätta såväl denne om arbetarnas berörda åtgärd som ock arbetarnas ombud om inspektionsförrättarens närvaro å arbetsstället.

Dessa ombud äga äfven på framställning hos arbetsgifvaren taga del af inspektionsförrättarens enligt 30 § meddelade anvisningar, råd och föreskrifter.

42 §.

Ställer sig arbetsgifvare ej till efterrättelse bestämmelse i 9, 11, 12, 13, 14 eller 18 §§, 19 § första stycket, 35 § eller föreskrift, meddelad med stöd af 39 §, straffes med böter från och med *femtio* till och med femhundra kronor. Har här afsedd förseelse beträffande användande af minderårig skett med den minderåriges faders eller målsmans vetskap och vilja, vare jämväl fadern eller målsmannen förfallen till böter från och med fem till och med tjugo kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, hvarom i denna § förmäles, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för hvarje gång stämning därför utfärdats och delgifvits, fällas till de böter, som äro bestämda för sådan förseelse.

45 §.

Underlåter arbetsgifvare att ställa sig till efterrättelse förbud, som meddelats enligt 38 §, straffes med böter från och med *femtio* till och med femhundra kronor, eller, där omständigheterna äro synnerligen försvårande, med fängelse i högst sex månader.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, hvarom i denna § förmäles, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för hvarje gång stämning därför utfärdats och delgifvits, fällas till det ansvar, som är bestämdt för sådan förseelse.

Därjämte hemställes,

att Riksdagen ville besluta att 16 § i Kungl. Maj:ts förevarande förslag måtte utgå.

Till vederbörande utskott hemställes att vidtaga de ändringar såväl i af oss föreslagen formulering, som kan anses nödig, som ock af öfriga paragrafer som ett bifall till vår framställning kan hafva till följd.

Stockholm den 23 april 1912.

Ernst Söderberg. *Bernh. Eriksson.*